

VII. Hafta:

1) Skolastik Felsefenin Teşekkül Dönemi (M.S 4.yy- 8.yy):

Boethius (480-525): Skolastik filozofların ilkidir. Boethius, doğduğu şehir olan, daha sonra, Gotlar ve kuzeyden gelen istilacılar tarafından yıkılmış, Roma’da etkili olmuş bir devlet adamıdır. İlk Hristiyanlıkla ilgili eğitim görmüş, daha sonraları da Hristiyanlık üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Onu ölümsüz kılan, evrenin, insanın, ahlakın içerdiği sorunları ‘felsefe’ ile yaptığı bir diyalogla ele aldığı, beş kitaptan ibaret en çok bilinen eseri ‘*Felsefenin Tesellisi Üzerine*’ (‘*De Consolatione Philosophiae*’) dir. Bu eser, esasında, son derece bunalımlı geçen son yıllarının ürünüdür. Bu yapıtında, Boethius, doğada ve insan dünyasında, zorunluluğun ve özgürlüğün ne olduğunu, Tanrı’nın evrenle ve insan varlığı ile olan ilişkilerini; mutluluk, en yüce iyi, erdem gibi ahlak felsefesinin sınırları içerisinde girebilecek konuları gündeme getirir. Yapıtın son kitabı olan beşinci kitapta ise, yine özgürlük, zorunluluk gibi konuların yanı sıra, varlık düzeninin yapısı ve bu düzende Tanrı’nın yerini söz konusu eder. Ayrıca, Tanrı’nın bilgi ile olan ilgisini ele alır. Ona göre, insanın bilgi elde etme araçları duyum (sensus), imgelem (imaginatio), akıl (ratio) ve anlama gücü (intelligentia) olmak üzere çeşitlidir. İnsan bunlar sayesinde bilgi edinir. Oysa, zaman dışı, sonsuz bir varlık olan Tanrı’nın, sadece intelligentia’sı vardır; çünkü O’nun öteki bilme basamaklarına gereksinimi yoktur. ‘*Felsefenin Tesellisi Üzerine*’ adlı yapıtında Boethius, Ortaçağın hemen hemen tüm filozoflarını meşgul etmiş olan ‘kötülük problemi’ni, ‘en yüksek iyi’nin ve insan eylemlerinin nihai hedefinin ne olduğunu da söz konusu eder. Evrendeki kötülükten mutlak iyi Tanrı’nın değil de insanın özgür iradesinin sorumlu olduğunu belirtir. Bu durumda, insanın irade özgürlüğünün Tanrı’nın mutlak bilgisiyle uyumlu kılınması gerektiğini düşünür.

Boethius, Klasik Çağ düşüncesini oldukça iyi tanımış olan bir düşünür olup, Platon ve Aristoteles’i, sadece belli yönleriyle de olsa, Ortaçağ’da tanıtmıştır. Aynı şekilde, Porphyrios’tan yaptığı çevirilerle, Batı’nın Aristoteles’i mantık yönünden tanımada çok etkili olmuştur. *Isagoge*’yi yeniden Latinceye çevirmiş ve bu yapıtla ilgili olarak uzun bir yorum da kaleme almıştır. Aristoteles’ten *I. Analitikler*, *II. Analitikler*, *Topikler* ve *Peri Sophistikon*’u Latinceye çevirmiştir. Ayrıca, *Peri Hermenias* ile ilgili bir inceleme kaleme almıştır. Bu çeviri ve incelemeye, biri, mantık eğitimi bakımından başlangıç düzeyinde olanlara, öteki de ilerlemiş durumda olanlara yardımcı olmak üzere hazırladığı iki de yorum eklemiştir. Ayrıca, birtakım Tanrıbilimsel yazılar da kaleme almıştır.

2) Geçiş Dönemi - Erken Skolastik (M.S 8.yy-12.yy):

a) Johannes Scottus Eriugena (810-887): Skolastik Felsefenin başlangıcında karşılaştığımız ilk önemli düşünürdür. Aslen bir İrlandalıdır. ('Eriugena', İrlandalı, Scottus, İskoçyalı demektir. İskoçyalılar, İrlanda'dan gelme olduklarından, İrlanda, On birinci yüzyılın ortalarına kadar 'Büyük İskoçya' ('Scotia Major') adını taşımıştır.) Küçük yaştan beri bir manastırda eğitim görmüştür. Yunanca öğrenmiş ve daha sonra Fransa'ya gitmiştir. 'Burada sahte (yalancı) (pseudo) Dionisos'un eserlerini Yunancadan Latinceye çevirmiş ve bu sayede sadece Dionisos'un değil, aynı zamanda Platon ve Plotins'un felsefelerini de daha yakından tanıma imkanı bulmuştur. Başta mistik düşünürler olmak üzere, On üçüncü yüzyıl düşünürlerini de fazlasıyla etkilemiş olan *De Divisione Naturae* ('Doğanın Bölümlemesi Üzerine' adlı, gerçekliğin doğasının ne olduğunu araştırmaya yönelik, son derece önemli bir yapıtı vardır. Bu yapıtında, Eriugena, doğayı bir bütün olarak, varlık ve gerçeklik alanı olarak ele almıştır. Burada, Yeni Platoncu ve Hristiyan düşüncelere dayanan, büyük ölçüde spekülatif bir varlık sistemi kurmuştur. Bu sistemde ilk basamak, yaratılmamış- yaratan doğa olan Tanrı'dır. İkinci basamak, yaratılmış olmakla birlikte, yaratan doğa olan Tanrısal düşünceler, yani İdealar'dır. Üçüncü basamak ise, yaratılmış-yaratmayan doğa olan tek tek nesnelere. Ona göre, biz, Tanrı'yı doğrudan değil, ancak sembollerle bilebiliriz. 'Baba' varlığın, 'oğul' bilgeliğin, 'Kutsal Ruh' canlılığın sembolüdür. Nesnelere, Tanrı'yı sembolik olarak bilmemize yararlar.

O, teolojiyle felsefeyi dolayısıyla, vahiy (din) ile akıllı (felsefe) özdeşleştirmekten kaçınmamıştır. Ona göre, felsefenin konusu ile dinin konusu aynıdır. Felsefe, imanın ilmi, dogmanın anlaşılmasıdır; dinin hakikatleriyle beslenen iman, gelişigüzel bir kabul olmayıp, bu hakikatleri akıl temeli üzerinde kabul etmektir. Zira, dinin dogmaları, ona göre, akıl yoluyla keşfedilen ve temellenen doğrulardır. Hatta o, bu hususta, "bana göre hakiki otorite, akıl yoluyla keşfedilen hakikatten başka bir şey değildir" der. Aynı içeriğe sahip olan felsefe ve din sadece şekil bakımından birbirlerinden ayrılırlar. Din, boyun eğme ve tapma. Oysa, felsefe, dinin kendisine tapmakla yetindiği şeyi, Tanrı'yı veya yaratılmamış- yaratan doğayı, akıl vasıtasıyla inceler; tartışır ve derinleştirir. Eriugena, her ne kadar, din ile felsefenin ya da vahiy ile aklın bir ve aynı değerde bulunduğunu söylese de, bunlar arasında bir tercih söz konusu olduğunda, tercihini akıldan, yani felsefeden yana kullanacağını belirtir. Hatta şöyle söyler: "Şeylerin hakikatini araştıran, kendisinin üzerinde hiçbir otoritenin olmadığı ve hiçbir şekilde engellenemeyen akıllı takip etmeliyiz". Böyle bir seçimin temelinde ise, doğa bakımından aklın, zaman bakımından da otoritenin önce geldiği görüşü bulunmaktadır. Başka deyişle, Tanrı,

evreni, rasyonel bir plana göre, kendisi evrende tezahür etmeden veya kendisini bildirmeden önce yaratmıştır. Bu nedenle, Eriugena, “akıl tarafından tasdik edilmeyen her otorite, güçsüz kalmak durumundadır” der. Ona göre, Tanrı, her türlü farkların ve tezatların üstünde yer aldığı için, zıddı bulunan hiçbir kelime ile ifade edilemez. Ona varlık da denemez. Çünkü varlığın zıttı da yokluktur. Bu nedenle, Tanrı, anlaşılmaz olduğu gibi tarif de edilemez. O, iyiliğin hakikatin, ezeli ve ebediliğin üstündedir; hayattan, ışıktan, hatta varlıktan daha fazla bir şeydir. Dolayısıyla, Aristoteles’in kategorilerinin hiç birisi, Tanrı’ya uygulanamaz. O, mutlak yokluk, ezeli ve ebedi Sır’dır. Her şey Tanrı’dan geldiği gibi, yine Tanrı’ya dönecektir. Bu kaçınılmazdır. Tıpkı, Augustinus’un dediği gibi, kurtuluşa önceden takdir edilme vardır ama, Origenes’in dediği gibi de, sonunda, düşmüş bütün varlıklar, Tanrı’ya döneceklerdir. Ona göre, evren Tanrı’dır ve Tanrı’nın varlığına işaret etmek üzere vardır. İşte bu gibi, Panteizmi çağrıştıran bazı fikirleri yüzünden, Eriugena, kilise yetkilileri tarafından sapkınlıkla suçlanmış; mahkum edilmiş ve muhtemelen keşişler tarafından 887’de öldürülmüştür.